

Social- och hälsovårdsministeriet
Pb 33
00023 STATSRÅDET

E-pot: kirjaamo@stm.fi

Hänvisning

Er begäran inkommen 3.11.2017

Kontaktperson

Helena Blomqvist

Ärende

**UTLÅTANDE OM UTKASTET TILL
REGERINGENS PROPOSITION OM FÖRSLAG
TILL LAG OM KUNDENS VALFRIHET INOM
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDEN**

Beslöts att lämna följande utlåtande till social- och hälsovårdsministeriet.

Processen

Landskapsregeringen konstaterar att grundlagsutskottet i sitt utlåtande GrUU 26/2017 angivit följande: ”I fråga om landskapet Ålands behörighet inom socialvård och hälso- och sjukvård uppmärksammar grundlagsutskottet dessutom bestämmelserna i 4 § i förslaget till valfrihetslag och att det eventuellt föreligger behov av att med anknytning till 7 och 8 § i valfrihetslagen [8 och 9 § i det nya förslaget] bereda en sådan överenskommelseförordning som avses i 32 § i självstyrelselagen för Åland.”

Landskapsregeringen har varit villig att i nära samarbete med social- och hälsovårdsministeriet utreda, diskutera och komma överens om lämpliga formuleringar och lösningar i fråga om de avsedda paragraferna men tvingas konstatera att ministeriet inte ännu haft möjlighet att titta på andra än 4 paragrafen i utkastet.

Enligt 28 § självstyrelselagen har statsrådet en skyldighet att inhämta utlåtande från landskapet innan lagen stiftas. Landskapsregeringen har enbart erhållit ett utkast av Social- och hälsovårdsministeriet till kännedom som inte, annat än i fråga om 4 §, reder upp problemställningarna i förhållande till Åland.

Landskapsregeringen konstaterar att det är viktigt att få en helhetsbild av rikets reformer inom social- och hälsovården i förhållande till Åland. Till helhetsbilden hör förutom det aktuella utkastet till regeringsproposition även de verkningar som reformeringen av flerkanalsfinansieringen och landskapsreformens finansiering innebär. Utgångspunkten måste vara att det sätt på vilket lagtinget valt att organisera Åland ska kunna fortgå oavsett genomförandet av reformerna i riket, samtidigt som det är rikets skyldighet att säkerställa att de system riket i kraft av sin lagstiftningsbehörighet skapar även fungerar på Åland så att även ålänningarna tillförsäkras samma socialförsäkringsskydd och tillgodogörande av de medel som insamlats för socialförsäkringsskyddet som tillhandahålls innevånarna i riket.

Landskapsregeringen förväntar sig att ministeriet tillsammans med landskapsregeringen snarast påbörjar faktiska diskussioner om de återstående problemen samt om frågan gällande hur flerkanalsfinansieringen påverkar Åland och hur det kan säkerställas att aktörer och patienter blir likabehandlade jämfört med i riket samt att de medel som införsamlats för socialförsäkringsskyddet även kommer Åland till del.

Landskapsregeringen föreslår att en gemensam arbetsgrupp med representanter för landskapsregeringen och social- och hälsovårdsministeriet bildas för att informera varandra om ovanstående och andra planerade förändringar samt att diskutera gemensamma lösningar på olikheter i systemen. Arbetet i en sådan arbetsgrupp skulle vara värdefullt både för social- och hälsovårdsministeriets och Ålands landskapsregeringens utvecklingsarbete av social- och hälsovårdssystem i landet.

Allmänt

De rättsliga utgångspunkterna

Den åländska självstyrelselagen baserar sig på Nationernas Förbunds beslut samt den så kallade Ålandsöverenskommelsen mellan Finland och Sverige. Fördelningen av lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten mellan landskapet Åland och riket fastställs i självstyrelselagen för landskapet Åland (FFS 1144/1991). Självstyrelselagen kan inte ändras eller upphävas annat än genom överensstämmande beslut av riksdag och lagting. Självstyrelselagen reglerar både landskapets och rikets lagstiftnings- samt förvaltningsbehörighet på Åland. Landskapet är enligt 36 § enspråkigt svenskt och ämbetspråket i landskaps- och kommunförvaltningen är svenska.

Enligt 18 § 12 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten. Socialvård enligt 18 § 13 p. i självstyrelselagen och socialskyddsformåner som inte bedömts vara en del av socialförsäkringssystemet hänförs till landskapets lagstiftnings-

behörighet. I enlighet med 23 § ankommer förvaltningen i angelägenheter som har hänförs till landskapets lagstiftningsbehörighet på självstyrelsemyndigheterna.

Det här innebär bland annat att organiseringen av hälso- och sjukvård samt socialvård ligger under landskapets behörighet.

Riket har enligt 27 § 24 punkten lagstiftningsbehörighet beträffande administrativa ingrepp i den personliga friheten, samt enligt 29 punkten beträffande smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning, rättsmedicinska undersökningar och enligt 30 punkten behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Organiseringen av hälso- och sjukvård på Åland hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet. Den offentliga hälso- och sjukvården har i enlighet med landskapslagen om hälso- och sjukvård (ÅFS 2011:114) organiserats under myndigheten Ålands hälso- och sjukvård. Socialvård enligt 18 § 13 punkten självstyrelselagen och socialskyddsförmåner som inte bedöms vara en del av socialförsäkringssystemet hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Kommunerna tillhandahåller socialvården i enlighet med på Åland gällande landskapslagstiftning.

Socialförsäkringssystemet och med det förknippade förmåner hör till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 29 § 1 mom. 3 punkten i självstyrelselagen, det vill säga bland annat sjukförsäkring. Enligt 30 § självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet på riksmyndigheterna.

Utgående från detta har landskapet Åland i sig inte synpunkter på hur riket väljer att organisera hälso- och sjukvården och valfriheten inom den.

Till den del rikslagstiftning gäller på Åland är det dock rikets skyldighet att säkerställa att de system riket i kraft av sin lagstiftningsbehörighet skapar även fungerar på Åland så att även ålänningarna tillförsäkras samma socialförsäkringsskydd som tillhandahålls invånarna i riket med beaktande av 6 och 19 §§ i Finlands grundlag.

Historik

Landskapsregeringen påpekade i utlåtandet daterat 23.3.2017 om utkastet till regeringens proposition om valfrihet inom social- och hälsovården att vissa paragrafer behöver ändras. Frågan behandlades även i grundlagsutskottet.

Social- och hälsovårdsministeriet har under hösten fört en viss dialog med landskapsregeringen om dessa ändringsbehov och landskapsregeringen noterar med tillfredsställelse att 4 § i utkastet till lagförslag har ändrats så att lagförslaget beaktar att Finland består av två territoriella kompetensområden visavi social- och hälsovården. Däremot återstår ännu åtgärdsbehovet gällande 8 och 9 §§, vilket landskapsregeringen påpekade i utlåtandet daterat 23.3.2017.

I diskussionerna som förts mellan landskapsregeringen och ministeriet har det angivits att ett samarbete med landskapsregeringen skulle ske för att åtgärda problemen med 8 och 9 §§. Landskapsregeringen har inte ännu någon information om åtgärderna. Landskapsregeringen förutsätter därför att landskapsregeringen i samarbete med ministeriet påbörjar arbetet med att åtgärda problemen med 8 och 9 §§.

Landskapsregeringens syn på förslagets materiella innehåll

Förslaget till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården omfattar endast riket, inte Åland. Förslaget beaktar inte tillfällig gränsövergång mellan rikets social- och hälsovårdsområde och landskapet Åland. Lagförslaget behöver skrivas om i fråga om tillfällig vistelse och val av tillfällig tjänsteproducent såsom det beskrivs i utkastet till lagförslagets 8 § och bestämmelserna gällande brådskande vård i 9 §. Det bör beaktas att den offentliga vården på Åland inte omfattas av rikets registerskyldighet eller anslutningskravet till Kantatjänsterna. Hur regleringen av vården för ålänningar som tillfälligt vistas i riket och personer bosatta i riket som tillfälligt vistas på Åland ska ske bör närmare utredas i samarbete mellan ministeriet och landskapsregeringen. Utredningen behöver då även inkludera ansvaret och grunderna för de betalningsrörelser som uppstår.

Tillgängligheten för specialtjänster t.ex. platser eller placeringar inom barnskydd och missbrukarvård på svenska i riket är av mycket stor vikt eftersom det ofta inte är möjligt att upprätthålla dessa inom Åland. Beträffande barnskydd har social- och hälsovårdsministeriet ansett att placering utomlands, med beaktande av barnskyddslagens mening och speciellt kompetens- och övervakningsfrågor inte är tillrådligt.

Landskapsregeringen konstaterar att om valfrihetsreformen innebär att servicen för svenskspråkiga klienter splittras genom att specifikt svenskspråkiga enheter försvinner, innebär detta en klar försämring av kvalitativa tjänster på svenska. Placering i Sverige kan då vara det enda möjliga alternativet.

Landskapet Åland köper genom Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) viss specialiserad sjukvård från riket. Landskapsregeringen anser att möjligheterna att fortsatt erhålla all specialiserad sjukvård på svenska bör tryggas. Valfrihetsreformen får inte försämma möjligheterna till vård på svenska. Kvalitet, patientsäkerhet och utfall i hälsa är i allra högsta grad

beroende av att patienten och den som tillhandahåller hälsovårdstjänsten kan kommunicera med varandra. En jämlik vård innebär att den språkliga jämlikheten tryggas.

Reformeringen av flerkanalsfinansieringen

Rikets reformarbete består av flera delar. Utgående från de utredningar och det underlag som landskapsregeringen hittills tagit del av gällande reformeringen av den så kallade flerkanalsfinansieringen ser landskapsregeringen att det är av yttersta vikt att riket vid beredningen av lagförslaget till reducere av flerkanalsfinansieringen för en dialog med landskapsregeringen. Frågan gällande hur flerkanalsfinansieringen påverkar Åland och hur det kan säkerställas att aktörer och patienter blir likabehandlade jämfört med i riket samt frågan om hur det kan säkerställas att de medel som införsamlats för socialförsäkringsskyddet även kommer Åland till del måste analyseras och diskuteras.

Landskapsregeringen förutsätter att rikets reformer även till denna del ska vara sådana att landskapet Ålands faktiska konstitutionella, ekonomiska och förvaltningsmässiga inflytande inte rubbas.

Självstyrelselagens 30 § innebär att riket fortsättningsvis är skyldigt att handha förvaltningen av socialförsäkringen på Åland på ett sätt som inte ställer medborgare på Åland och i riket i ojämlig ställning.

Lantråd

Katrin Sjögren

Minister

Wille Valve

FÖR KÄNNEDOM

Statsrådets kansli, Att. Paula Lehtomäki, Pb 23, 00023 Statsrådet
Justitieministeriet, Att. Janina Groop-Bondestam, Pb 25, 00023
Statsrådet